

aantal niet bij benadering kon schatten. Ook andere hoge functionarissen van de dienst van de *BdS* of van het *Reichskommissariat* werden herhaaldelijk bij Seyss-Inquart ontboden.

Hoe de *Generalkommissare* hun dienst wilden inrichten, was hun zaak. Schmidt riep in de eerste maanden zijn belangrijkste medewerkers dagelijks bijeen en hij zorgde er toen voor dat bij die *Referentenbesprechung* vertegenwoordigers van de andere *Generalkommissare*, van de *BdS* en van de *Rüstungs-Inspektion* aanwezig waren. Gelijkgerichtheid van beleid werd hierdoor niet bereikt, maar wèl dat de *Generalkommissare* van elkaars doen en laten op de hoogte waren – met uitzondering uiteraard van alle punten die zij rechtstreeks en uitsluitend met Seyss-Inquart wensten te bespreken.

Voorzover het beleid zijn neerslag vond in verordeningen, vond de coördinatie voor een belangrijk deel schriftelijk plaats. Wat in een verordening diende te staan, werd door de dienst die het initiatief nam, voorgelegd aan de *Abteilung Rechtssetzung* van Wimmers *Generalkommissariat* of met die afdeling besproken. Als regel stelde dan het afdelingshoofd Rabl (tot juni '42: toen verdween hij naar de *Waffen-SS*) het eerste concept op. Dat concept werd aan Seyss-Inquart en de vier *Generalkommissare* toegezonden, alsmede aan andere Duitse diensten van welke men critische opmerkingen kon verwachten, soms ook aan Nederlandse departementen. Vaak gebeurde het dat de concepten tevens naar de Berlijnse ministeries gingen, in een enkel geval werden zij via de *Reichskanzlei* zelfs aan Hitler voorgelegd. Waren alle opmerkingen binnen, dan kwam er een tweede concept, veelal ook een derde; het aantal concepten kon ook nog veel groter worden. Er zijn verordeningen geweest die binnen enkele dagen afgekondigd werden – andere waarvan de voorbereiding zich over meer dan een jaar uitgestrekt heeft. De concepten waren in hun verschillende stadia dan veelal door Seyss-Inquart met Rabl of een of meer der *Generalkommissare* besproken; dat resulteerde vaak in een instructie die de *Reichskommissar* ook wel rechtstreeks op de stukken kon aantekenen. Hij gebruikte een groen potlood: dat was regel bij alle *Reichsminister* en binnen het *Reichskommissariat* mocht niemand anders een groen potlood gebruiken. Seyss-Inquarts voorbeeld vond navolging: Wimmer koos voor het maken van zijn aantekeningen de kleur oranje ('*Das war ein Zufall. Sie müssen nicht denken dass es aus besonderer Sympathie für Königin Wilhelmina war*'), Schmidt koos bruin ('*das Braun der Partei*')¹ en Rauter en Fischböck meenden dat hun handschrift-alleen duidelijk genoeg was.

¹ A. E. Cohen: Verslag eerste gesprek met Wimmer (28 aug. 1947), p.13 (Doc I-1898, 2-4).